

Sygn. akt III AUa 436/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 sierpnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Lucyna Ramlo
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gerszewska SSO del. Maria Ołtarzewska (spr.)
Protokolant:	stażysta Katarzyna Kręska

po rozpoznaniu w dniu 26 sierpnia 2015 r. w Gdańsku

sprawy W. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

od wyroku Sądu Okręgowego w Elblągu IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 stycznia 2015 r., sygn. akt IV U 855/14

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 436/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 31 lipca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w E., powołując się na art. 4 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.), odmówił ustalenia W. P. prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego wskazując, że nie rozwiązała stosunku pracy na swój wniosek.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła W. P. zarzucając tej decyzji naruszenie art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych poprzez niewłaściwą wykładnię tego przepisu oraz domagając się: zmiany zaskarżonej decyzji i ustalenia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, jak również zasądzenia od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując swoje dotychczasowe stanowisko wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 07 stycznia 2015 r. w sprawie IV U 855/14 Sąd Okręgowy w Elblągu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych:

I. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił W. P. prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego od dnia 01 lipca 2014 r.,

II. zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w E. na rzecz W. P. kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu I instancji:

W. P. urodzona w dniu (...) w okresie od dnia 01 września 1981 r. była zatrudniona w charakterze nauczyciela w Szkole Podstawowej nr (...) w B., od dnia 01 września 1981 r. do dnia 31 sierpnia 1985 r., w Przedszkolu nr (...) w B. od dnia 01 września 1988 r. do dnia 31 sierpnia 1994 r. i w Zespole Szkół Zawodowych od dnia 01 września 1994 r. do dnia 31 sierpnia 2011 r. w wymiarze pełnym 18/18.

Poza sporem było, że od 2003 r. wszystkie umowy o pracę rozwiązały się z upływem czasu, na jaki były zawarte.

W dniu 01 lipca 2014 r. ubezpieczona złożyła w organie emerytalnym wnioski o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne. Łączny staż ubezpieczeniowy skarżącej wynosił 31 lat, 9 miesięcy i 18 dni oraz 20 lat pracy nauczycielskiej.

Decyzją z dnia 31 lipca 2014 r. znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. odmówił skarżącej prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, że poza sporem było, że stosunek pracy uległ rozwiązaniu z upływem czasu, na jaki był zawarty co - w ocenie organu rentowego- nie może być kwalifikowane jako rozwiązanie stosunku pracy z art. 4 ust 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.).

Sąd ten stwierdził, że kwestią sporną w sprawie było jedynie, czy ubezpieczona spełnia warunki opisane w art. 4 ust 1 ust. 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (rozwiązanie stosunku pracy).

W pierwszej kolejności podkreślił, że statuując przesłankę nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego w postaci rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy ustawodawca nie zdefiniował w tym akcie prawnym ani samego pojęcia rozwiązania stosunku pracy, ani wchodzących w grę trybów owego rozwiązania. W związku z powyższym odwołał się do ogólnych zasad prawa pracy.

Sąd I instancji wskazał, że wykładnia przepisu art. 4 ust. 1 ust. 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych właśnie w kontekście przepisów prawa pracy była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w wyroku z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie III UK 9/13. Sąd Najwyższy przyjął mianowicie, że przesłanka określona w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, warunkująca nabycie prawa do tego świadczenia, stanowiąca o konieczności rozwiązania umowy o pracę przez nauczyciela, zostaje spełniona także w przypadku wygaśnięcia terminowej umowy o pracę. Sąd Najwyższy podkreślił, że za uznaniem, że ustanie umowy terminowej jest przykładem rozwiązania umowy o pracę świadczy fakt usytuowania przez ustawodawcę tej regulacji w oddziale 2. działu drugiego Kodeksu pracy, poświęconym rozwiązaniu umowy o pracę, a nie w oddziale 7. tego działu, traktującym o wygaśnięciu umowy o pracę. Sąd Najwyższy wskazał, że ustanie stosunku pracy przez ustanie umowy terminowej w przypadkach wskazanych art. 30 § 1 i 2 Kodeksu pracy jest następstwem woli stron, odnoszącej się do określonego czasu trwania zawieranej umowy. Można zatem w konsekwencji przyjąć, że jest to pewna odmiana porozumienia rozwiązującego, które nie stanowi odrębnej czynności ukierunkowanej wyłącznie na spowodowanie zakończenia stosunku pracy, ale jest elementem czynności prawnej, która ma na celu nawiązanie stosunku pracy

z jednoczesnym określeniem granic czasowych tego stosunku prawnego, a więc z wskazaniem zdarzenia, które powoduje jego rozwiązanie.

Sąd Najwyższy podkreślił, że za przyjęciem takiego stanowiska przemawia także wykładnia językowa i systemowa art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych. Wskazał, że ustawodawca nie zdefiniował w powołanej ustawie pojęcia rozwiązania stosunku pracy ani też wchodzących w grę trybów rozwiązania. Dlatego też należało się odwołać do ogólnych zasad prawa pracy. W związku z tym rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela ma miejsce nie tylko wtedy, gdy następuje w drodze jednostronnego oświadczenia woli pracownika (za wypowiedzeniem lub bez wypowiedzenia), ale także we wszystkich sytuacjach, gdy wola nauczyciela jest częścią składową czynności rozwiązującej ten stosunek. Nawiązując do wyroku z dnia 10 kwietnia 2013 r. (II UK 205/12) Sąd Najwyższy w analizowanym wyroku z dnia 11 grudnia 2013 r. (III UK 9/13, niepubl.) zgodził się, że redakcja wyżej wymienionego przepisu wskazuje na konieczną aktywność nauczyciela w sferze rozwiązania stosunku pracy (por. II UK 205/12). Jednak zdaniem Sądu Najwyższego, o aktywności tej świadczy nie tylko oświadczenie woli o wypowiedzeniu umowy o pracę, czy też wniosek o rozwiązanie umowy o pracę za porozumieniem stron, ale również oświadczenie woli nauczyciela o zawarciu terminowej umowy o pracę, które zawiera w sobie jednocześnie wskazanie zdarzenia powodującego rozwiązanie stosunku pracy.

Sąd Okręgowy podzielił: wykładnię zwartą w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r. i przytoczoną tam argumentację. Zdaniem Sądu I instancji nie jest bez znaczenia w kontekście regulacji art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych to, że w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela ustawodawca wyraźnie wymagał rozwiązania stosunku pracy nauczyciela ubiegającego się o emeryturę wcześniejszą „na swój wniosek”. Skoro zatem w ustawie o nauczycielskich świadczeniach użył sformułowania „rozwiązali stosunek pracy” to niewątpliwie wolą ustawodawcy było poszerzenie sposobów ustania stosunku pracy nauczyciela w przypadku świadczeń kompensacyjnych.

Uznając, że W. P. spełnia wszystkie ustawowe przesłanki do nabycia prawa do świadczenia kompensacyjnego, w tym sporną przesłankę z art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., Sąd Okręgowy orzekł jak w pkt I sentencji wyroku.

O kosztach procesu – kosztach zastępstwa procesowego ubezpieczonej w postępowaniu sądowym pierwszoinstancyjnym w niniejszej sprawie, w oparciu o art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 k.p.c. i § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.), Sąd ten orzekł jak w pkt II sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, tj. art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800) poprzez uznanie, że wnioskodawczyni przysługuje prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego od dnia 01 lipca 2014 roku, pomimo nierozwiązania przez nią stosunku pracy na jej wniosek.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy dokonał streszczenia postępowania sądowego pierwszoinstancyjnego w niniejszej sprawie oraz powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu wyroku tego Sądu z dnia 10 kwietnia 2013 r. w sprawie II UK 205/12, zakwestionował przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że wygaśnięcie terminowej umowy o pracę jest rozwiązaniem stosunku pracy, o jakim mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych.

W konkluzji apelacji organ rentowy wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Pismem procesowym z dnia 13 kwietnia 2015 r., w uzupełnieniu braków formalnych apelacji, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. podał kwotę 16.745,76 zł jako wartość przedmiotu zaskarżenia.

Pismem procesowym z dnia 26 lutego 2015 r., w odpowiedzi na apelację organu rentowego, W. P. wniosła o: oddalenie tej apelacji oraz zasądzenie od tego organu na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w E. zasługuje na uwzględnienie w całości poprzez zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W niniejszej sprawie spór koncentruje się na kwestii spełniania przez W. P. łącznie wszystkich ustawowych przesłanek ustalenia jej prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, wynikających z treści art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. z 2009 r. Nr 97, poz. 800 ze zm., nazywanej dalej ustawą kompensacyjną), a w szczególności spornej przesłanki w postaci rozwiązania stosunku pracy (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej). Nie są natomiast przedmiotem sporu ani nie budzą wątpliwości okoliczności faktyczne.

Dla prawidłowego rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy konieczne jest ustalenie, czy rozwiązanie umowy o pracę z upływem czasu, na który umowa ta była zawarta, uznać należy za „rozwiązanie stosunku pracy” w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej.

Na wstępie powyższych rozważań podkreślenia wymaga, że w odniesieniu do przepisów ustawy kompensacyjnej, jako regulujących nabycie prawa do świadczeń o wyjątkowym charakterze, nie można stosować wykładni rozszerzającej, lecz regulacje te podlegają wykładni ścisłej, gwarantującej zachowanie celu uzasadniającego ustanowienie tych świadczeń.

Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy kompensacyjnej, jej celem było wprowadzenie przejściowego rozwiązania adresowanego do nauczycieli z długim stażem pracy, tj. z 30-letnim stażem pracy, w tym 20-letnim stażem pracy nauczycielskiej, w którym wiek uprawniający do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego będzie wzrastał aż do osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, zaś wysokość tego świadczenia, wypłacanego z budżetu państwa, powiązana będzie z wysokością należnej w przyszłości emerytury.

Skoro zamiarem ustawodawcy było stworzenie wyjątkowego mechanizmu, który umożliwiłaby stopniowe wprowadzanie w odniesieniu do nauczycieli zasad obowiązujących w powszechnym systemie emerytalnym i zlikwidowanie dotychczasowych odrębności w tym zakresie, niedopuszczalne jest zatem dokonywanie takiej wykładni przepisów ustawy kompensacyjnej, która zmierza do nieuzasadnionego rozszerzenia kręgu podmiotów uprawnionych do nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych.

Mając powyższe na względzie Sąd II instancji podziela stanowisko apelującego, że redakcja art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej wskazuje na konieczną aktywność nauczyciela w zakresie stanowionego przez ten przepis warunku rozwiązania stosunku pracy, a zatem nie chodzi w tym przepisie o każdy przypadek rozwiązania stosunku pracy.

Zdaniem tego Sądu na pełne uwzględnienie zasługuje wykładnia językowa art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej dokonana przez Marszałka Sejmu w toku postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie SK 2/13 ze skargi o zbadanie zgodności tego przepisu w zakresie, w jakim uzależnia nabycie tego świadczenia od spełnienia warunku rozwiązania stosunku pracy – w domyśle na wniosek nauczyciela, z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2 oraz art. 67 Konstytucji R.P.

Marszałek Sejmu stwierdził m.in., że cyt. „(...) zarzut dotyczący naruszenia przez art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej zasady określoności przepisów prawa, wywodzonej z art. 2 Konstytucji, jest niezasadny. Czasownik „rozwiązać”, którego użył ustawodawca w zdaniu: „rozwiązali stosunek pracy” oznacza: „uczynić coś nieobowiązującym, unieważnić”. Wskazany czasownik przyjął w zaskarżonym przepisie formę osobową, a dokładniej trzecią osobą liczby mnogiej, co oznacza, iż wykonawcą danej czynności muszą być określone osoby. Osoby te zostały wskazane wprost w art. 4 ust. 1 ustawy kompensacyjnej. Użycie przez prawodawcę formy osobowej czasownika

„rozwiązać” uczyniło zbędnym dodanie zwrotu na „swoj wniosek”, jest bowiem dostatecznie zrozumiałe i logiczne, kto jest zobowiązany do dokonania czynności. W konsekwencji to z inicjatywy nauczyciela, który chce skorzystać z uprawnienia, musi zostać rozwiązany stosunek pracy (...).”

Sąd Apelacyjny nie zgadza się ze stanowiskiem, zgodnie z którym wolą ustawodawcy było rozszerzenie w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej katalogu trybów rozwiązania stosunku pracy, które uprawniają do nauczycielskich świadectw kompensacyjnych i objęcie nim również trybu, o którym mowa w art. 30 § 1 pkt 4 Kodeksu pracy, tj. rozwiązania umowy o pracę z upływem czasu, na który była zawarta (por. wyrok S.N. z dnia 11 grudnia 2013 r., III UK 9/13, OSNP 2015/3/42).

Sąd ten w pełni podziela natomiast zapatrywanie Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu wyroku z dnia 10 kwietnia 2013 r. w sprawie II UK 205/12, publik. LEX nr 1314420, że rozwiązanie stosunku pracy, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej, następuje, gdy nauczyciel składa oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę lub wniosek o rozwiązanie umowy za porozumieniem stron, a nie, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który była zawarta.

Podkreślenia wymaga, że status pracowniczy nauczycieli jako odrębnej grupy zawodowej uregulowany jest w przepisach szczególnych – w ustawie z dnia 26 stycznia 1982r. Karta Nauczyciela (t.j. Dz. U. z 2014r., poz. 191 – dalej KN). Jedynie w sprawach ze stosunku pracy nie uregulowanych przepisami tej ustawy, mają zastosowanie z mocy art. 91c ust. 1 KN, przepisy Kodeksu pracy.

Zgodnie z art. 10 ust. 2 Karty Nauczyciela z osobą posiadającą wymagane kwalifikacje, z zastrzeżeniem ust. 3, i rozpoczynającą pracę w szkole stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas określony na jeden rok szkolny w celu odbycia stażu wymaganego do uzyskania awansu na stopień nauczyciela kontraktowego, z zastrzeżeniem ust. 7. W przypadkach, o których mowa w art. 9c ust. 11 i art. 9g ust. 8, w razie ustalenia dodatkowego stażu, z nauczycielem stażystą nawiązuje się stosunek pracy na czas określony na kolejny jeden rok szkolny.

Stosunek pracy z nauczycielem kontraktowym nawiązuje się na podstawie umowy o pracę zawieranej na czas nieokreślony, z zastrzeżeniem ust. 7 (ust. 4).

Art. 10 ust. 5 i 5a KN stosunek pracy z nauczycielem mianowanym i z nauczycielem dyplomowanym nawiązuje się na podstawie mianowania, jeżeli:

- 1) posiada obywatelstwo polskie, z tym że wymóg ten nie dotyczy obywateli państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym;
- 2) ma pełną zdolność do czynności prawnych i korzysta z praw publicznych;
- 3) nie toczy się przeciwko niemu postępowanie karne lub dyscyplinarne, lub postępowanie o ubezwłasnowolnienie;
- 4) nie był karany za przestępstwo popełnione umyślnie;
- 5) posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania danego stanowiska;
- 6) istnieją warunki do zatrudnienia nauczyciela w szkole w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony.

Stosunek pracy nawiązany na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony przekształca się w stosunek pracy na podstawie mianowania z pierwszym dniem miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu, w którym:

- 1) nauczyciel uzyskał stopień nauczyciela mianowanego, o ile spełnione są warunki określone w ust. 5;

2)w przypadku nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego w czasie trwania umowy o pracę zostały spełnione warunki, o których mowa w ust. 5 (ust. 5a). Przekształcenie podstawy prawnej stosunku pracy, o którym mowa w ust. 5a, potwierdza na piśmie dyrektor szkoły (ust. 5b).

W myśl ust. 7 art. 10 KN w przypadku zaistnienia potrzeby wynikającej z organizacji nauczania lub zastępstwa nieobecnego nauczyciela, w tym w trakcie roku szkolnego, z osobą rozpoczynającą pracę w szkole, z nauczycielem kontraktowym lub z nauczycielami, o których mowa w ust. 5, stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas określony.

Z powyższych uregulowań wynika, że umowa o pracę na czas określony może być zawarta z nauczycielem jedynie w celu odbycia stażu (co w przypadku nauczycieli ubiegających się o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne nie będzie miało zastosowania) lub w sytuacjach określonych w art. 10 ust. 7 Karty Nauczyciela. Sytuacje te nie dają raczej nauczycielowi swobody w zakresie ustalania daty końcowej umowy o pracę. Skoro bowiem zawarcie z nauczycielem umowy o pracę na czas określony podyktowane jest potrzebami szkoły, to w głównej mierze dyrektor szkoły określa do kiedy umowa będzie trwała, mając na względzie zapewnienie prawidłowego funkcjonowania placówki.

Sąd II instancji stoi zatem na stanowisku, iż w niniejszej sprawie samym zasadnym jest przyjęcie, że ubezpieczona nie spełnia, wynikającego z treści art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej, warunku ustalenia jej prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, skoro umowa o pracę na czas określony łącząca W. P. z Zespołem Szkół Zawodowych im. (...) w B. nie została rozwiązana z jej inicjatywy przez złożenie: oświadczenia o wypowiedzeniu umowy o pracę lub wniosku o rozwiązanie umowy za porozumieniem stron, lecz rozwiązała się z upływem czasu, na który była zawarta\.

Ponieważ dla ustalenia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego konieczne jest spełnianie łącznie wszystkich przesłanek z art. 4 ust. 1 ustawy kompensacyjnej, wobec nie spełniania przesłanki z art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej, brak jest podstaw prawnych do przyznania wnioskodawczyni tego świadczenia.

W związku z powyższym za zasadny uznać należy podniesiony w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd I instancji prawa materialnego, a w szczególności art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy kompensacyjnej (poprzez jego nieprawidłową wykładnię i niewłaściwe zastosowanie).

Uznając, że apelacja organu rentowego zasługuje w całości na uwzględnienie, działając na mocy art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak sentencji wyroku.